

Φώτο Σίνε, Μακάριος (1979)

display 2

Δέσπω Πασιά, Μουσειολόγος - Εκπαιδευτικός.

A/M 396 | Φώτο Σίνε, Μακάριος (1979)

Η Εικόνα του Μακαρίου: Μια Μοιραία Έλξη ή 'Αυτός, ΕΙΝΑΙ ΝΕΚΡΟΣ'¹

Στο δικό μας κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο, η χρήση της εικόνας από την εξουσία έχει το χαρακτήρα του προνομιακού. Αν και όχι κατ' αποκλειστικότητα, η εξουσία χρησιμοποιεί ή αφήνεται στην εικόνα με τρόπους που αποτελούν προνόμια και όχι συνηθισμένες, γενικευμένες επιλογές. Θα περιοριστώ εδώ στην αναφορά σε τρία μόνο προνόμια τα οποία ενεργοποιεί η εξουσία κατά τη χρήση της εικόνας τα οποία υλοποιούνται σε αυτό το πορτραίτο του Μακαρίου χωρίς αυτό να σημαίνει ότι η εξουσία εν γένει δε χρησιμοποιεί ή επινοεί άλλα προνόμια ή δε διαθέτει άλλους τρόπους χρήσης της εικόνας.

Την εικόνα του Μακαρίου ως φανταστικό δημιούργημα, μοιραία, δε μπορώ να την αποφύγω. Το ίδιο, υποθέτω, και εσείς. Έχει καταλάβει μεγάλο μέρος από το χρόνο και το χώρο στους οποίους ζούμε. Βρισκόμαστε σήμερα σε ένα φρέσκο Lapidarium, μία καινούρια συσσώρευση έργων. Αν εξετάσουμε την εικόνα του Μακαρίου ως ένα φανταστικό δημιούργημα αποτελεί και αυτή μία συσσώρευση. Για το κάθε άτομο υπάρχει μια προσωπική στρωματογραφία από εμπειρίες, εντυπώσεις, νοηματοδοτήσεις, προσδοκίες, πράξεις, συναισθήματα και ενατενίσεις γύρω από έναν ιδανικό ή για άλλους ακόμα και καταστροφικό ηγέτη. Ταυτόχρονα, η φανταστική εικόνα του Μακαρίου αποτελεί και το Lapidarium μιας πολιτικής, μηντιακής και εκκλησιαστικής οπτικής αναπαράστασης και ρητορικής από το 1950 μέχρι το 2013.

Αν από την άλλη εξετάσουμε την εικόνα ως το δισδιάστατο έργο που εκτίθεται στο Point προσγειωνόμαστε ολοταχώς στο κλασικό ερώτημα αναφορικά με το πορτραίτο: μπορεί η αναπαράσταση του προσώπου να αιχμαλωτίσει και να αναδείξει κάτι από την προσωπικότητά του; Η εικόνα, κατ' επέκταση και το πορτραίτο, έχει την απεριόριστη δυνατότητα να λειτουργεί σε μεταλλάξεις: εξιδανικεύει και καταβαρυνώνει, αμφισβητεί και επιβεβαιώνει, περιγράφει και παραπλανεί. Δεδομένης της συλλογικής και προσωπικής φανταστικής εικόνας του Μακαρίου για κάθε μία και κάθε έναν από μας, το ερώτημα απέναντι στο συγκεκριμένο πορτραίτο θα μπορούσε να αντιστραφεί: 'Τι μπορεί να μας πει το πορτραίτο της εξουσίας για το σημείο στο οποίο βρισκόμαστε ΕΜΕΙΣ, σήμερα;' Εικόνα και Εξουσία, μοιραία, έλκονται. Άρρηκτα δεμένη η τέχνη του πορτραίτου με τη δημόσια εικόνα φέρνει στο προσκήνιο εντάσεις ανάμεσα στο ιδιωτικό και το δημόσιο, την προσωπική ζωή και τη συλλογική φαντασίωση.

---

¹ Η φράση 'Αυτός είναι Νεκρός' συνόδευε την προβολή του υπερμεγέθους πορτραίτου του Κωνσταντίνου Καραμανλή, στην παράσταση του θιάσου Κανιγκούντα 'Πόλη-Κράτος'. Η παράσταση ανέβηκε στην Ελλάδα το 2011.

Τα πρόσωπα της εξουσίας, αν και όχι σε αποκλειστικότητα, ασκούν λοιπόν ένα προνόμιο: να κατοικούν στο φαντασιακό και υλικό μας κόσμο μέσω της επίμονης παρουσίας της εικόνας τους.

Το έργο αυτό αποτελεί ένα διπλό στρώμα δημιουργιών. Το αρχικό ζωγραφικό πορτραίτο, διαστάσεων 122X 89 εκατοστών, έγινε από τον Κώστα Αβερκίου το 1959. Ο Κώστας Φαρμακάς, πιθανότατα εικάζω μετά από παραγγελία, φωτογράφησε το πορτραίτο το 1979 και δημιούργησε τη 200X127 εκατοστών (υπερ)μεγέθυνση που αγοράστηκε από τη συλλογή και τώρα εκτίθεται στο *Point*. Η ασυνήθιστη για την Κρατική Συλλογή φωτογραφική αναπαραγωγή έργου σε μεγέθυνση-επέκταση στο χώρο σε αυτή την περίπτωση συνταιριάζεται απόλυτα με τη μεγέθυνση-επιμύκηση στο χρόνο που έχει κατακτήσει η φαντασιακή εικόνα του Μακαρίου. Όπως όλες και όλοι γνωρίζουμε, Ο ΜΑΚΑΡΙΟΣ ΖΕΙ. Ξεπερνά το χρόνο όπως ξεπερνά και το χώρο αυτό το πορτραίτο, όπως τον ξεπερνούσε και το γνωστό γλυπτό έξω από την Αρχιεπισκοπή. Η δισδιάστατη απεικόνιση συναντά με απόλυτη επιτυχία την τρισδιάστατη μνημειακή παρουσία. Η εξουσία έλκεται από την υπέρβαση της κλίμακας και την ανάγει σε ένα ακόμα προνόμιο στη διάθεσή της. Η εξουσία γνωρίζει ότι η δύναμη του μεγέθους δεν πρέπει να υποτιμάται.

Η παρουσία της μεγεθυμένης εικόνας του Μακαρίου στη συλλογή της Κρατικής Πινακοθήκης αποτελεί ένα μικρό μυστήριο: δε γνωρίζουμε για ποια χρήση ή έκθεση έγινε η αναπαραγωγή, αλλά ούτε και πώς έχει καταλήξει στη συλλογή. Τα στρώματα νοημάτων εδώ γίνονται θολά. Αποτελεί, αν θέλετε, ένα 'μικρό μύθο'. Ως τέτοια, είναι αντάξια του μύθου του προσώπου που απεικονίζει. Εξουσία και Μύθος, και πάλι, έλκονται. Από τη μεταξύ τους την έλξη, δημιουργείται μία ακόμα προνομιακή συνθήκη: η εικόνα της εξουσίας δε χρειάζεται αιτιολόγηση της παρουσίας της. Η παρουσία της, εκτός από επίμονα παρούσα και υπερμεγέθης, είναι και αυτονόητη.

Το τελευταίο στοιχείο με φέρνει σε έναν ακόμα μύθο και μιαν άλλη εξουσία. Αυτόν της ίδιας της Κρατικής Συλλογής. Όταν ξαναεπισκέφτηκα το κτίριο πριν δύο μήνες για τους σκοπούς του προγράμματος *Displays* και μετροφύλλησα τους καταλόγους και το αρχείο, ξαφνικά η εικόνα της Συλλογής άρχισε να πολλαπλασιάζεται, να μεγεθύνεται και να επεκτείνεται έξω από το κτίριο. Τρεις περίπου χιλιάδες έργα. Αλλά πού βρίσκονταν αυτά τα έργα; Τα περισσότερα δεν τα έχει δει κανένας μετά την αρχική τους έκθεση. Η συλλογή δε γνωστοποιείται, είναι αόρατη. Η Κρατική Συλλογή αποτελεί μια εξουσία γνώσης που λειτουργεί αντίστροφα από εκείνη του προσώπου. Το πρόσωπο ασκεί την εξουσία του με την παρουσία της εικόνας του. Η κρατική Συλλογή ασκεί την εξουσία της πρόσβασης στη γνώση δια της απουσίας της εικόνας της.

Το ερώτημα ίσως για μας, τώρα, είναι «Από τη στιγμή που είναι αόρατη, υπάρχει»;

Τελικά ΖΕΙ;

Ή Η ΣΥΛΛΟΓΗ ΑΥΤΗ ΕΙΝΑΙ ΝΕΚΡΗ;